

Дзюба М. А.

аспірантка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ГРАФІКА ХУДОЖНИКА-ПЕДАГОГА МИКОЛИ ЩЕРБИ

Анотація. Стаття присвячена графічним творам художника й педагога Миколи Щерби з міста Самбора, що на Львівщині, які розглядаються у контексті різних жанрів, виконаних із застосуванням цікавих композицій, форми, колориту, синтез мистецтв, як елемент новаторства, у творчому доробку майстра.

Ключові слова: графіка, стилістика, колорит, техніка.

Аннотация. Дзюба М. А. Графика художника-педагога Николая Щерба. Статья посвящена графическим произведениям художника и педагога Николая Щербы из города Самбора, что на Львовщине, которые рассматриваются в контексте разных жанров, выполненных с применением интересных композиций, формы, колорита, синтез искусств, как элемент новаторства, в творчестве мастера.

Ключевые слова: графика, стилістика, колорит, техніка.

Annotation. Dzuba M. A. Graphics artists-educational Nicholas Shcherba. This article is devoted to works of graphic artist and teacher from the city of Nicholas Shcherba Sambora, Lviv region, which are considered in the context of different genres, made of interesting compositions, shapes, colors, art synthesis, as an element of innovation in the creative works of the master.

Key words: graphics, style, color and technique.

Постановка проблеми. Микола Антонович Щерба добре знаний на Самбірщині як самобутній митець. Його роботи, що виставлялися в залах не лише України, валять силою повнокровного відчуття природи, ліричністю художнього бачення. Рідна природа бойківського краю, його люди, звичаї, обряди, минуле і сучасне – все це складає єдиний світ творчості художника. Скромна цілеспрямована особа, яка у продовж п'ятдесяти років не прагнула будь-що здивувати глядача незвичними, екзотичними ракурсами, а наполегливо, з глибоким хвилюванням і відчуттям, відтворює мальовничі куточки рідного краю, його традицій, звичаї та культуру. Він є самобутнім митцем, нетерплячою натурою, у ньому жива енергія експериментатора, жага до пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчості Миколи Щерби приділялось не так багато уваги на скільки заслуговує цей непересічний художник. Про біографічні дані та творчий доробок митця описується у невеликому буклеті “Микола Щерба: графіка, малярство”. Згадки про те, що він був один із членів самбірського товариства художників “Крило” знаходяться у вступному слові до “Товариство Самбірських художників. Виставка: живопис, графіка” Огляди його експозицій друкувалися у газетах, таких як: “Самбірські вісті”, “Галицька зоря”, “Франкова криниця”, “Високий замок”, “Освітнянська нива”. У “Комсомольській іскрі” Є. Голубовський пише у декількох реченнях про навчання Миколи Щерби в Одесі. Про педагогічну діяльність митця описує сам художник у буклеті “Нові обрії”.

Вивчення джерел вказує на недостатній рівень висвітлення даної проблеми, а тому актуальним є розкриття тематичної проблематики його робіт у широкій жанровій конфігурації художника як не від'ємної частини мистецтва краю другої половини ХХ початку ХХІ ст.

Метою пропонованої статті є всебічне висвітлення графіки художника-педагога М. Щерби.

Народився Микола Антонович 16 вересня 1941 року на Львівщині, в селі Городовичі Старосамбірського району, в сім'ї ремісника.

Як пагінець тягнеться до сонця, так і тягнувся до прекрасного художник, будучи малим. Вабили його різець і пензель, пробував себе, як кажуть, у всьому. Успішно закінчив студії у Яворівському училищі художньої різьби по дереві, де викладав український художник Івасюк Іван Іванович, Борисенко навчав дерев'яну скульптуру, Саламетник – фахову різьбу, а Сава М. М. – косівську різьбу. Наприкінці 60-х років ХХ ст. навчався у художньо-графічному факультеті Одеського педагогічного інституту імені К. Д. Ушинського, де у нього були такі чудові викладачі, як: В. Г. Єфименко, який викладав композицію і тимчасово живопис та рисунок, Л. Гармізе і Бекер – графіку. У Віталія Монастирського був на стажуванні в Львові, а у його батька Антона – на підготовчих курсах з рисунку і живопису.

Закінчуючи навчання в Одесі, молодий художник виставив на захист графічний триптих “Бойківське весілля”. Як зазначили викладачі, що аркуші не

Надійшла до редакції 8.06.2011

тільки були майстерно, професійно виконані, вони – індивідуальні. Митець понад два роки збирав етнографічний матеріал і зумів сплавити воедино старий побут і ритм сучасного бачення [4, с.2].

Микола Щерба експонується 3 1962 року. Перша його виставка відбулася у Москві, а у ті часи потрапити до червонозоряної було не так легко, потім виставлявся в Одесі, Львові, Самборі, Стрию, Дрогобичі, Трускавці.

“У кожного своя доля і свій шлях широкий” – писав наш геніальний Кобзар. Тож долі так захотілося, щоб у тій людині поєднувалися педагог і митець. Не завжди майстер пензля може бути хорошим учителем, а хороший педагог – художником. Та тут ми маємо щасливий збіг, бо починав він у Самбірській СШ № 2 як учитель образотворчого мистецтва, згодом перейшов у НСШ №3. А з 1966-го – викладач методики образотворчого мистецтва в Самбірському педагогічному коледжі імені Івана Филипчика.

На початку 80-х років ХХ століття в Самборі спостерігається значне поживлення художнього процесу й, у першу чергу, завдячуючи мистецькому об'єднанню, яке направляло свої творчі сили за певними вподобаннями, спільними ідеями й поглядами на мистецтво. Найважливішою ділянкою роботи товариства “Крило” – це влаштовані ними виставки, які представляли досягнення їхнього живопису, графіки, а інколи і предмети декоративно-ужиткового характеру. В групу входили в основному люди із спеціальною освітою і запрошували до свого гурту людей обдарованих, які не мислили себе поза мистецтвом серед яких був і Микола Щерба [9].

Ще одним важливим моментом із його біографіє є те, що він у 1992 році на базі педагогічного коледжу імені Івана Филипчика заснував і очолив відділ, який готує вчителів образотворчого мистецтва та художньої праці для основної школи [8, с.2]. Як висловилася директорка Г. Мацьковська: “Самобутні майстри і надалі чаруватимуть нас своєю фантазією, якщо ми створимо нові обрії для розвитку молодих талантів” [10, с.3].

Інколи, прийшовши з праці, нічого здавалося, не хочеться, та Микола Антонович пересиливав себе, відганяв утому. А в нього дня не було, аби бодай не провів хоч одну риску. Коли ж не виходило, лишав усе і йшов за порадою до найкращої вчительки – Природи. Вдивлявся в її мальовничу красу – і неначе чув підказку [1, с.2] (так народжувалися: “Віхола”, “Січень-січовик”, “Бабине літо”, “Осінній акорд” та багато інших картин).

Педагог-художник – це особлива людина, покликана щодня, щогодини через мистецтво формувати особистість. І справа ця нелегка, і тримається інколи лише на самому ентузіазмі педагога за фахом, художника за покликанням. Усе життя він удосконалював свою майстерність як митець і як вчитель. І чи не найбільше щастя для нього було тоді, коли він разом зі своїми вихованцями їздив у найрізноманітніші куточки нашого чудового прикарпатського краю, звідки привозив замальовки, етюд.

У вільний час від основної роботи багато експериментує у малярстві, та найбільше віддає себе графіці, яка має власні образотворчі засоби. На грані живопису і графіки межують акварель, гуаш, пастель. Він майстерно володіє виразними засобами графіки – контурналінія, штрих, пляма (іноді колірне), тло листа із яким створює контрастне або нюансне співвідношення. Його стилістичні засоби графіки різноманітні – від швидких безпосередніх, швидко виконаних начерків, етюдів, ескізів до ретельно розроблених композицій – образотворчих, декоративних, штрихових. Графіка – велика різностороння ділянка творчості Миколи Щерби.

Чорне та біле, тільки два кольори. Як, якими засобами відтворити цією скупюю палітрою всю дивовижну веселку навколишнього світу, багатобарвність реального життя? Але якщо в руках справжнього мистця гострий різець чи штихель, якщо перед ним гладенька дошка твердого дерева, або лінолеум, відбувається чудо. Художник може виконати свій творчий задум не лише на папері чи полотні і в не одному екземплярі. Стрімкий начерк олівцем, прозора акварель, експресивна пастель, яскрава гуаш, ліногравюра, – здається, графіка нескінченна в метаморфозах, але завжди тендітна, вишукана, під стать білого паперу, з яким вона веде діалог в роботах митця і завдяки якому існує.

Віддає художник перевагу і рисунку. Виконує його олівцем, пером, пензлем, вугіллям за допомогою контурних ліній, штрихів, світлотіньових плям в одному або декількох кольорах, переважно на папері. Мистецтво рисунку – основа його професійної майстерності. Лінія, зміна світла і тіні, співвідношення світлих і темних плям, контраст, різкість і м'якість графічних прийомів, ритм елементів, цілісна композиція – усі засоби виразності рисунка існують з простором, у якому розгортається головна боротьба між пластикою, предметом і засобами його образного втілення. Микола Щерба завдяки туші створює яскраві, експресивні, і дуже дрібні рисунки (“Мережево”, “Вечірне”, “Ромашка”). Рисунок виконаний пером володіє чистою і строгою красою.

Інколи художник поєднує туш із аквареллю, що дозволяє йому передавати задумані форми і кольори вишуканих предметів. Малювання пером – не проста задача для любого художника, оскільки нанесені тушшю лінії неможливо стерти. До того ж це ще є тестом на спостережливість, а також на вміння передавати характерні риси зображуваного. Рисунок виконаний пером і тушшю, – це всього ж проста, чи задумана композиція із ліній. Але спосіб зображення цих ліній допомагає створити, характер, в той час як зміна їхнього напрямку, довжини і щільності нанесення задають роботі глибини, передають тон і форму.

У серіях графічних аркушів, виконаних темпорою, гуашшю та в комбінованій техніці ніби змішалися часи, події, люди. І все це про нас, про наші передусім духовні потреби, про ті часи тоталітаризму, які сприймаються з жахом (“Сатанізм”, “Так сталося”, “Спаси, Господи”). Минуле, сучасне і майбутнє злилося в єдиний цільний організм з близьким і далеким [5, с.2].

Усю різножанровість своєї творчості Микола Щерба показав для глядача виставкою 1995 р., що відбулася у Самборі. Експозиція мала великий успіх і ще раз довела актуальність та сучасність пошуків митця. У ній відчувався зв'язок з підвалинами народного мистецтва, відсутність манірності, вірна орієнтація в доборі ряду образотворчих засобів, бездоганне володіння технікою лінориту, ясність в композиційній будові, знайдена гармонія всіх компонентів, зрештою сама тематика творів створювала в експозиції атмосферу ширості та людяності. Усе це результат копіткої та напруженої праці над втіленням свого уявлення про оточуючий світ. Світ народної пісні, рідної природи, праці людини, оновленого життя [6, с.3].

Творчість Миколи Щерби – це пошуки шляхів більш змістовного життя, прагнення пізнати і відтворити гармонійне поєднання духовного стану людини з природою. Він розвиває романтичний напрям, який передає поетичну сторону середовища побутування, ностальгію за гармонією. Останні роботи говорять про те, що в нього не буває застою пластичного мислення, він постійно проводить експерименти з простором і пластикою. Почавши свій шлях як “благополучний” художник, малював картини в академічній манері. Та швидко віднайшовши свій власний стиль, переглянувши творчість багатьох художників, створює декілька непересічних робіт, які звучать і зараз дуже актуально і сучасно. Художник намалював більше 100 творів, серед яких багато пейзажів.

В гуашних та пастельних аркушах знайшли своє відображення численні подорожі по Карпатах. Він не споглядач, що сухо фіксує зміни стану природи. Для нього вона є вічним джерелом для роздумів про життя в його багатоманітних проявах. Художник уміє знайти пластичне рішення, відповідне її характерові. Його пейзажі є реалістичними або стилізованими, у них передано внутрішнє сприймання і переживання навколишнього середовища. Він вдало передає елементи зображуваного, опрацьовує форму основних його об'єктів і деталей (“Весняніє”, “Бойківська зима”, “Ліс”).

У гірських пейзажах, здається, що вода із потічка от-от хлине на нас. Динаміка водяного потоку, асиметричність розкиданого каміння ще раз підтверджують красу і не повторність карпатської природи (“Гірський потік”).

Зображуючи вечір, використовує на передньому плані ефект завіси в ролі якої виступають дерева, які здаються не проникними, наче охоронці, оберігають спокій людей від не проханих гостей. Микола Антонович покриває пагорби тонкою лінією золота, передаючи промені сонця, яке от-от заховається за гору. Усе навколо занурилося у прохолодні відтінки синього та фіолетового, поміж яких просочується жовтогарячий і червоний кольори (“Вечірнє сфумато”, “Вечір”).

Часто зображує старі будівлі, які мають своє минуле. Малюючи оборонну архітектуру, художник у її строгих обрисах і воевничим характером передає кольором більш м'якший вигляд (“Хотин”).

Твори М. Щерби – це різні пори року, природа, свята та обряди, для яких художник знайшов відповідну образну мову та колорит. І всі ці творіння ніби запрошують нас побувати наодинці з собою, зі своїм настроєм.

Портретів у доробку митця не багато. Вони вирізняються узагальненнями, інколи носять ескізний характер. Жіночі і чоловічі обличчя, погляди яких звернені десь у себе (“Бабусин біль”, “Яблунова осінь”, “Чорнулька”, “Княгиня”, “Мама”, “Ром”). В них є якась об'єктивність, глибокий внутрішній світ.

Про тяжку жіночу долю йдеться у невеликій пастельній роботі “Бабусин біль”. Це сумне обличчя і погляд, звернений у зболену душу, сповнену туги і страждань. Колір має програмний зміст як складова образу. Велика роль надається лінії, силуету. Здається, що це образ нашої української Матері.

Звертають на себе роботи, створені за мотивами народних свят та обрядів, трактованих на міфологічній основі, ціле переплетення християнських звичаїв (“Різдвяне видиво”, “Вічная новина”, “Коляда”, “Різдвяний сон”).

Він постійно робить спробу віднайти особистий образотворчий ряд в реалізації задумів. Поєднання народного мистецтва з його органічною, активною пластикою, самостійністю з професійним розумінням форми втілено в роботах досить своєрідно (“Віхола”, “Голуба зима”, “Тиша”, “Коляда”, “Срібляста мелодія”) [3, с.8]. Роботи проникнуті любов'ю до рідного бойківського краю, його гордих людей і незрівнянних природних красот [2, с.2].

Тематичні аркуші художника – це образи візії, в яких звертається до світу невидимого, що існує лише в спогадах. Історичні мотиви, в яких минуле і сучасне, близьке і далеке зливається в єдиний цілісний організм (“Козачий пікет”, “Берестечко”, “Отчий світільник”, “Небесний вершник”, “Недільні музики”).

До натюрмортів звертається дуже рідко, але й ті, що виставляються, заслуговують уваги. Вони закомпоновані у простий безпретензійний спосіб, ніби занурені у м'яке світло, виглядають, як тиха сповідь і туга за красою людських почувань (“Старожитності”) [7, с.3].

Взагалі про твори художника можна описувати багато і кожен, хто побував чи побуває на виставці, зуміє знайти і відкрити у його творчому доробку щось своє, непересічне. Напевне, тому, що автор кожному глядачеві дає можливість стати ніби співавтором своїх картин, бо ж не нав'язує свого ставлення до баченого, а запрошує увійти разом з ним у світ мистецтва.

Висновки. Щерба Микола Антонович є самобутнім митцем, який духовно прив'язаний до свого рідного краю. Для нього бути художником – це не просто професія, це щось набагато ширше – спосіб мислення.

Жага до пізнання та постійні експерименти, творчі пошуки є результатом його нетерплячої і одночасно широкі і доброї натури. Це результат навчання у різних художників-педагогів, і зрештою, те що він є сам викладачем має велике значення, адже працюючи із обдарованою молоддю, потрібно бути

й самому неординарною творчою людиною. Усі ці моменти мали розвиток й отримали вияв у його творах, у яких втілюється його життєвий досвід у контексті любові до рідного краю, традицій, звичаїв та людей. Все це виражене у різножанрових роботах, виконаних у графіці та живописі. У його творчому доробку можна знайти романтизм, ліризм, абстрактні елементи, імпресіонізм у кольорах та реалістичне звучання у портретах чи пейзажах. Митець знаходить красу у повсякденному побуті і природних мотивах, розкриває їхню радісну життєву силу або замисленість.

Розгляд творчості Миколи Щерби, вивчення їх художньо-композиційних особливостей, стилізація та розвиток реалістичних традицій матимуть практичне застосування у вивченні мистецтва краю. Таким чином, відкриваються подальші перспективи дослідження творчості художника та зіставлення його із творчим доробком митців близькими за естетичними вподобаннями.

Література:

1. Антошак В. Зачудований світ / В. Антошак // Освітняська нива. – 1995. – № 1 / 44. – С. 2.
2. Бервецький З. Самбірський мистецький десант у Дрогобичі / З. Бервецький // Галицька зоря. – 1996. – № 139. – С. 2.
3. Білас-Березова О. Графіка та малярство М. Щерби / О. Білас-Березова // Франкова криниця. – 1998. – № 26 / 712. – С. 8.
4. Голубовський С. триста випускників / С Голубовський // Комсомольська іскра. – 1972. – № 92 / 4648. – С. 2.
5. Іванчук Р. Митець не лише той, хто творить сам / Р. Іванчук // Високий замок. – 2002. – № 93 / 2223. – С. 8.
6. Костів М. Світ Краси, подарований країнам / М. Костів // Самбірські вісті. – 1990. – № 127 / 750. – С. 3.
7. Микола Щерба: графіка, малярство. – Дрогобич: Добре серце. – 15 с.
8. Сторож О. Митці зростають у Самборі / О. Сторож // Новини Самбора. – 2002. - № 40/246. – С. 2.
9. Товариство Самбірських художників. Виставка: живопис, графіка. – Львів, 1989.
10. Щерба М., Яремків М. Нові обрії / М. Щерба. – Самбір: ПП Ригус А. М. – 2002. – 15 с.